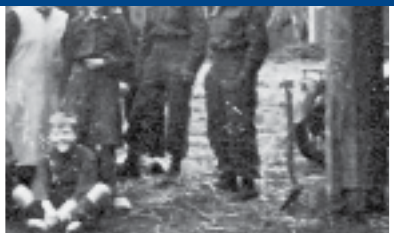

JOODS LEVEN RAALTE JOODS LEVEN RAALTE JOODS LEVEN RAALTE JOODS LEVEN RAALTE JOODS LEVEN RAALTE JOODS LEVEN RAALTE

 historischcentrumoverijssel

De volgende aantallen Joden waren in de desbetreffende jaren woonachtig in de gemeente Raalte:

<u>1748</u>	<u>11</u>
<u>1813</u>	<u>33</u>
<u>1860</u>	<u>51</u>
<u>1924</u>	<u>57</u>
<u>1938</u>	<u>46</u>

Aantallen Joden in gemeente Raalte

Joods leven

Inleiding

De oorlog had verschillende gevolgen voor het dagelijks leven. De meeste maatregelen die werden getroffen waren anti-Joods (tegen de Joden). Iedereen moest bijvoorbeeld een persoonsbewijs laten maken, waarbij de joden een grote J erin kregen gestempeld. Verder herinneren een voormalige synagoge, een plaquette (gedenkplaat), een Joodse begraafplaats en foto's aan de Joodse gemeenschap in Raalte. Je leert over de Joods gemeenschap in jouw omgeving en de gevolgen die de oorlog voor hen had.

Joodse gemeenschap

'De geschiedenis van de Joodse gemeente in Raalte is ruim 200 jaar oud. De eerste bekende Jood in Raalte was Salomon Jacob van Raalte. In 1767 en 1768 probeerde hij woonrechten te verwerven voor zijn zoon in Enschede en voor zijn schoonzoon in Oldenzaal. Pas in 1838 werd Raalte een zelfstandige Joodse gemeente die een kerkhof en een synagoge bezat.'

Bron: Raalte in oorlogstijd '40-'45, Woolderink

Bekijk ook de bron (tabel, hiernaast) met aantallen Joden in gemeente Raalte (zonder Heino, Laag-Zuthem en Lierderholthuis).

1. Sinds wanneer was er een joodse gemeenschap in Raalte?

2. Sinds wanneer hadden de joden een eigen synagoge in Raalte?

3. Hoeveel joden woonden er in 1938 in Raalte?

Joodse begraafplaats

In Raalte bestaat nog steeds de Joodse begraafplaats. Deze begraafplaats ligt erg verscholen aan de van der Wijckstraat met een toegangspad vanaf de Oude Molenweg in Raalte. Er staan 36 grafstenen.

4. Zoek de Joodse begraafplaats op, op de kaart. Zet er een rondje omheen.

5. Bekijk de foto van grafstenen. Noem twee namen van Joodse mensen die hier liggen.

6. De begraafplaats is in 2000 gerestaureerd en word bijgehouden door de gemeente Raalte. Vind jij dit deze begraafplaats bewaard moet blijven voor de verdere toekomst? Leg je antwoord uit.

Kaart

Joodse begraafplaats
in Raalte

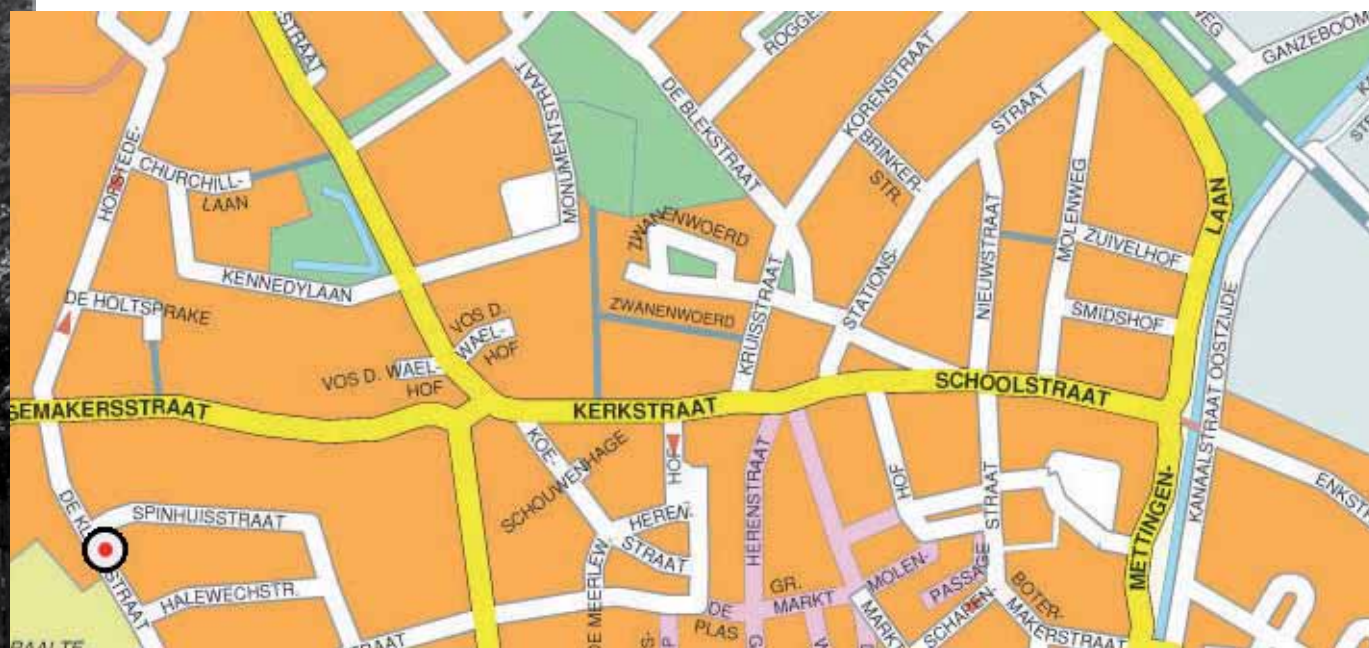

Synagoge

Synagoge

7. Weet jij wat een synagoge is? Zo niet zoek het dan op, op internet en leg hieronder uit.

8. Bekijk de kaart en zoek de synagoge op, op de kaart (stationsstraat 21). Zet er een rondje omheen.

Kaart

9. Bekijk de foto. Het gebouw is nu door een andere groep mensen in gebruik, door wie? (Tip: zoek op internet)

Regels voor Joodse mensen; anti-Joodse maatregelen
 Er werden veel maatregelen tegen joden getroffen door de Duitse bezetter. Joden moesten bijvoorbeeld hun fietsen en radio's inleveren. Na 1941 moest iedereen een persoonsbewijs bij zich dragen, waar bij de Joodse persoonsbewijzen een zwarte J in werd gestempeld. Een persoonsbewijs was onder andere noodzakelijk voor het verkrijgen van voedselbonnen.

Je ziet hier twee persoonsbewijzen. Vergelijk ze met elkaar en beantwoord de volgende vragen.

10. Van wie zijn deze persoonsbewijzen?

11. Waar woonden zij?

12. Wat hebben deze twee personen met elkaar te maken?

13. Waaraan kun je zien dat deze personen niet-Joods waren?

Persoonsbewijs A

Persoonsbewijs A

Persoonsbewijs B

Persoonsbewijs B

Foto

14. Noem één verschil en één overeenkomst tussen beide persoonsbewijzen. Let hierbij op vormen, kleuren, verschil:

overeenkomst:

Bekijk de foto die te maken heeft met het verplichte persoonsbewijs.

15. Welke stap in het maken van een persoonsbewijs zie je? Omcirkel het juiste antwoord.

- ☐ Het zetten van de handtekening op een persoonsbewijs
- ☐ Nemen van vingerafdrukken voor de afgifte van een persoonsbewijs
- ☐ Het maken van een foto voor het persoonsbewijs

Joden moesten verschillende dingen inleveren. Bekijk de bron. Je ziet een ontvangstbewijs.

16. Wat is er ingeleverd? (Tip: let op de kleine Nederlandse vertaling bij bijvoorbeeld 'reserve-onderdelen')

17. Waarom denk je dat deze meneer dit moest inleveren? Leg je antwoord uit.

EMPFANGSBEWIS
ONTVANGSTBEWIJS

18610
A 188

Fabrikat: Phillips
Merk: Zeon
Type: Zeon
Type: Zeon
Apparatnummer: E 1107
Toestelnummer: Amsterdam
Ersatz- und Zubehörteile: Amsterdam
Reserve-onderdelen en toebehooren:

Name: Hemmel Vorname: Henrikus
Naam: Hemmel Voornaam: Henrikus
Wohnort und Strasse: E. 585 Hemmel
Woonplaats en Straat:

Beruf: Bahnen
Beroep:

Abgegeben am: 22 JUNI 1943
Abgegeben von: [Signature]
R 1016

Dienstsiegel

Unterschrift
der Annahmestelle

Ontvangstbewijs

Jodenster

Vanaf 1942 werd de Jodenster ingevoerd. Elke Joodse burger moest deze ster goed zichtbaar op de kleding bevestigen. Bekijk de foto van de familie Lutraan in hun huis aan de Stationsstraat in Raalte. Ook een aantal leden van deze familie droeg een ster.

18. Leg uit waarom de ene persoon wel en de andere niet een ster moest dragen.

19. Wat denk je dat de mensen vonden van het dragen van deze ster?

Verboden voor Joden

Je ziet een lijst met waar je het bord 'Verboden voor Joden' tegen kon komen.

20. Zoek op internet op, hoe een bord 'Verboden voor Joden' eruit kon zien.

21. Wat betekende het voor Joden als er zo'n bord in een straat hing?

22. Noem de plekken met zo'n bord die bij de grens van de Gemeente Raalte lagen (Raalte, Heino, Laag-Zuthem, Lierderholthuis, Heeten, Nieuw-Heeten, Luttenberg, Broekland, Marienheem).

Familie Lutraan in hun huis aan de Stationsstraat

Foto collectie R. Woolderink www.Raalte-clopedie.nl

Borden voor de Joden aangebracht op de navolgende wegen:

Hesseweg,	ongeveer op de grens	Dalfsen-Zwollerkerspel	
Hesseweg,	"	"	- Ommen
Rechteren-Ommen	"	"	"
Poppenallee	"	"	- Zwollerkerspel
Dalfsen-Heino	"	"	- Heino
Lemelerveld-Heino	"	"	- "
Vilsterschedijk	"	"	- Ommen
Dalfsen-Nieuwleusen	"	"	- Nieuwleusen
Dommerlerdijk	"	"	"
Lemelerveld-Raalte	"	"	- Heino (Kanaaldijk)

te Lemelerveld bij het café Reimink

Vechtsteeg weg van de Hoonhorst naar de weg Almelo-Zwolle bij smid Nijhout.

Lijst met waar je het bord Verboden voor Joden tegen kon komen

Kaart Overijssel

Joodse onderduikers

Er werden steeds meer anti- Joodse maatregelen ingevoerd en Joodse mensen werden steeds vaker weggevoerd naar werk- en/of concentratiekampen. Als gevolg doken veel (Joodse) mensen onder. Ook in de gemeente Raalte. De Joodse familie Lowie de Lange, Bertha de Lange – de Wit en dochter Jula, heeft ondergedoken gezeten bij de familie Van Lenthe in de omgeving van Krieghuusbelten aan de Krieghuisweg

23. Zoek op de kaart op waar Krieghuusbelten was. Geef dit aan door de weg te markeren.

24. Waarom denk je dat de familie Lowie de Lange moest onderduiken?

25. Kun je nog meer (groepen) mensen noemen die moesten onderduiken?

Joodse kinderen

Kaart

Joodse kinderen

26. Bekijk de foto. Je ziet twee Joodse kinderen waarvan de namen niet bekend zijn. Wat zou je hen willen vragen. Stel twee vragen.

1.

2.

Lijst met Joodse slachtoffers uit de oorlog

Bekijk de lijst met omgekomen Joden uit de gemeente

Raalte.

27. De meeste mensen zijn in een concentratiekamp omgekomen. Weet jij wat een concentratiekamp is? (Zoek het anders op, op internet) leg het hieronder uit.

28. In welke concentratiekamp zijn de meeste mensen overleden?

NAAM:	GEBOREN:	TE:	OVERLEDEN:	TE:
1. De Lange, De Lange, Roosje	07-11-1883	Raalte	14-05-1943	Sobibor, Polen
2. De Lange, Rebecca	17-12-1906	Raalte	09-07-1943	Sobibor, Polen
3. De Lange, Ruben	05-05-1904	Raalte	07-07-1942	Mathausen, Oostenrijk
4. De Lange, Willem	12-03-1900	Raalte	28-02-1943	Auschwitz, Polen
5. De Lange, Jacob	08-03-1898	Raalte	31-01-1943	Auschwitz, Polen
6. De Lange, De Lange, Elisabeth	08-12-1907	Raalte	12-10-1942	Auschwitz, Polen
7. De Lange, David M.	19-05-1933	Raalte	12-10-1942	Auschwitz, Polen
8. De Lange, Mozes D.	27-05-1931	Raalte	12-10-1942	Auschwitz, Polen
9. De Lange, Jacob	09-06-1896	Raalte	28-02-1943	Auschwitz, Polen
10. De Lange, Vogel, Frieda	28-06-1900	Rahden, Dtsl.	29-10-1942	Auschwitz, Polen
11. De Lange, David	04-08-1878	Raalte	21-05-1943	Sobibor, Polen
12. De Lange, Costar, Cato	14-03-1874	's Graveland	21-05-1943	Sobibor, Polen
13. De Lange, Jacob	30-06-1909	Raalte	30-04-1943	Auschwitz, Polen
14. De Lange, Saul J.	08-12-1907	Raalte	30-04-1943	Auschwitz, Polen
15. De Lange, Nathan	24-10-1869	Raalte	15-05-1943	Sobibor, Polen
16. Lutraan, Izak	24-03-1887	Raalte	12-02-1943	Auschwitz, Polen
17. Lutraan-Pagrach, Lena	10-03-1884	Holten	12-02-1943	Auschwitz, Polen
18. Lutraan, Rachel	30-01-1922	Raalte	31-01-1944	Auschwitz, Polen
19. Lutraan Kasing, Rachel	01-12-1851	Amsterdam	16-04-1943	Sobibor, Polen
20. Lutraan, Vrouwje	02-03-1890	Raalte	12-10-1942	Auschwitz, Polen
21. Lutraan, Henriette	02-09-1898	Raalte	11-06-1943	Auschwitz, Polen
22. Zwarts, De Lange, Dina	01-12-1861	Raalte	04-05-1943	Vught, Nederland
23. Zwarts, Benjamin	13-06-1899	Raalte	31-03-1944	Midden Europa
24. Zwarts, Leentje	20-10-1908	Raalte	09-07-1943	Sobibor, Polen
25. Zwarts, Willem S.	28-08-1905	Raalte	31-01-1943	Auschwitz, Polen
26. Zwarts, Jacob	02-12-1890	Raalte	12-10-1942	Auschwitz, Polen
27. Zwarts-Groenheijm, Berendina	22-04-1890	Amsterdam	12-10-1942	Auschwitz, Polen
28. Zwarts, Mozes M.	12-03-1928	Raalte	12-10-1942	Auschwitz, Polen
29. Zwarts, Regina	09-08-1922	Raalte	16-07-1943	Sobibor, Polen
30. Zwarts, Salomon Ph.	28-02-1896	Raalte	28-02-1943	Auschwitz, Polen
31. Zwarts-De Lange, Betje	23-12-1903	Raalte	29-10-1942	Auschwitz, Polen
32. Zwarts, Dina	30-03-1928	Raalte	29-10-1942	Auschwitz, Polen
33. Zwarts, Mozes	30-01-1930	Raalte	29-10-1942	Auschwitz, Polen
34. Hurwitz, Arthur	16-06-1903	Levern, Dtsl.	28-02-1943	Auschwitz, Polen
35. Hurwitz, Vogel, Grete	24-08-1902	Rahden, Dtsl.	17-09-1942	Auschwitz, Polen
36. Hurwitz, Hans	17-08-1936	Twistinge Dtsl.	17-09-1942	Auschwitz, Polen
37. Vogel, Hans	03-04-1905	Rahden, Dtsl.	28-02-1943	Auschwitz, Polen

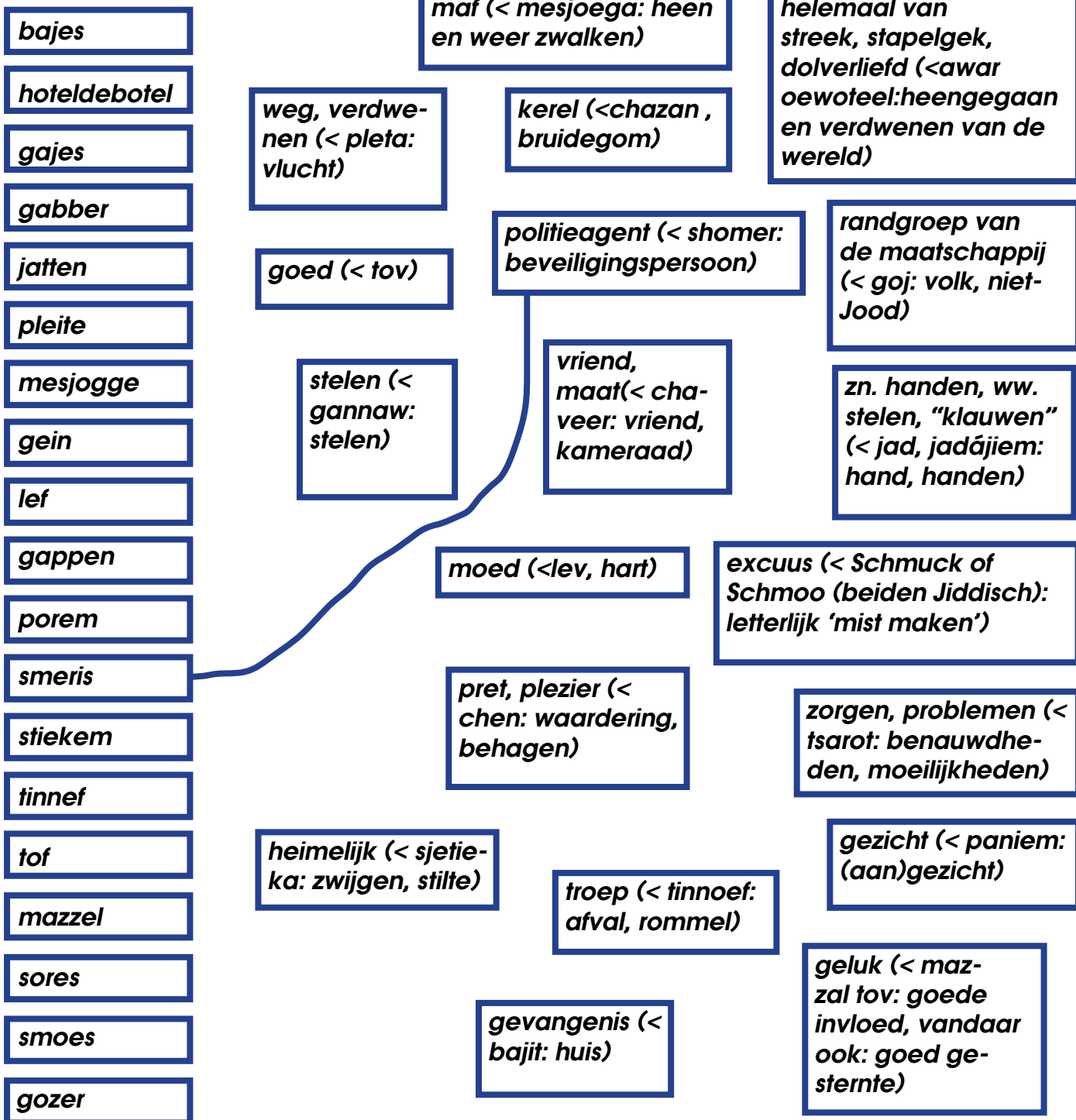

Plaquette & lijst Joodse slachtoffers

29. In 1985 werd een plaquette (gedenkplaat) onthuld op de synagoge. Aan wie herinnert deze gedenkplaat?

30. Wat vind jij ervan dat er stil wordt gestaan bij deze gebeurtenis? Leg je antwoord uit.

Plaquette op de voormalige synagoge in Raalte

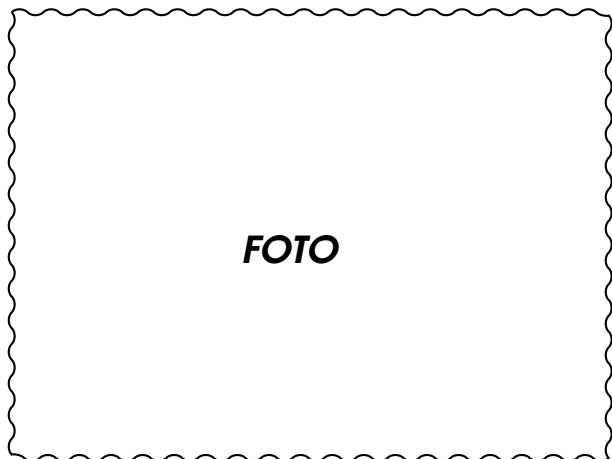
Joodse woorden in gebruik. Speel het spel!

Er zijn veel Joden omgebracht tijdens de Tweede Wereld Oorlog. Er is nog wel veel wat aan de Joden herinnert. Wist je dat tijdens een gesprek met een klasgenootje je zomaar een Joods woord kunt gebruiken? Zoek de betekenis van de onderstaande woorden. Ze zijn allemaal afkomstig uit de Joodse taal. Koppel telkens twee woorden aan elkaar door een lijntje te trekken tussen beide. Er is er al één voor gedaan.

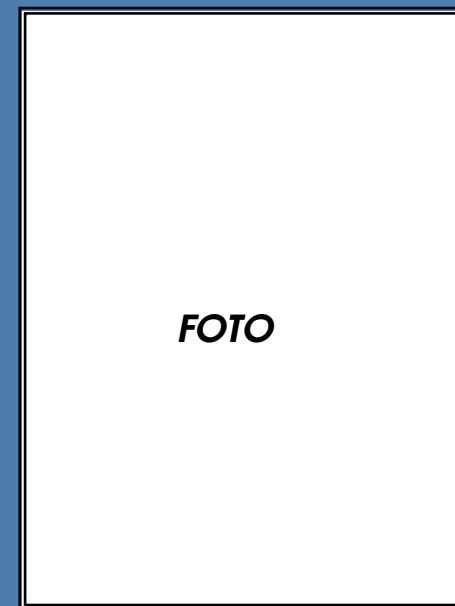
Eindopdracht

Op pagina 15 staan vier foto's. Knip de vier foto's uit en plak ze op het plakvel. Bedenk bij elke foto een bijschrift (titel) en geef daaronder een korte uitleg, waarom de foto bij dit thema past.

Plakvel

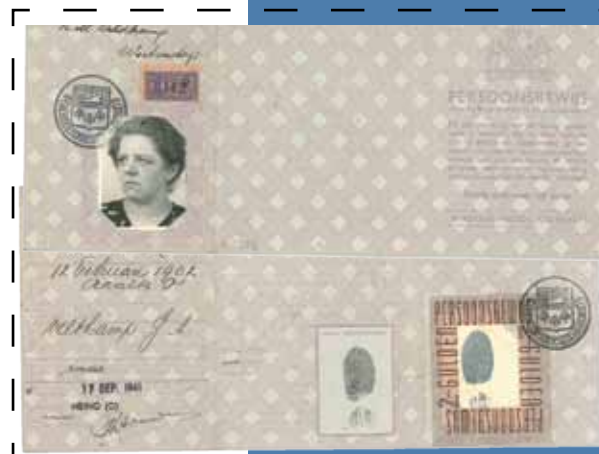

Notities

Knipvel

[illegible]

Dit bronnenboekje is onderdeel van het lespakket 'Oorlog in Overijssel - Raalte'. Het lespakket bestaat uit vier bronnenboekjes, met de thema's:

- *Dagelijks leven*
- *Joods leven*
- *Luchtverkeer*
- *Verzet*

